

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ
Metody

Jiří FAIMON

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Metody studia koloidních systémů:

- *Metody izolace koloidních částic*
ultrafiltrace, ultrafiltry, membrány,
chromatografické gely, kolonová chromatografie, gelová filtrace,
gelová chromatografie
- *Studium koloidů po jejich separaci*
elektronová mikroskopie,
neutronová aktivační analýza,
plynová chromatografie
- *Studium koloidů bez separace*
Thyndalův jev, optické metody, spektrofotometrie

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

STUDIUM KOLOIDNÍ FÁZE *bez separace koloidní fáze,*

využívajících různých jevů - např.

- **rozptylu** resp. **difrakce světla** na částicích (např. Fitch a Watson 1979, Zollars 1980, Fedin 1983, Melik a Fogler 1983, Bowen et al. 1985, Gee et al. 1990, Penders et al. 1991, Schnablegger a Glatter 1993),
- **spekter** (Bottero et al. 1980, Cary et al. 1982, Browne a Driscoll 1992), nebo
- **pohyblivosti částic** (např. Asakava et al. 1992, Mangelsdorf a White 1992).

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Další používanou metodou je rozlišení jednoduchých látek od polymerních (koloidních) za pomoci **spektrofotometrických metod**:

Jednoduché iony jsou stanoveny spektrofotometricky (křemík - viz. napr. Truesdale a Smith 1976, Tler 1979, Otterstedt et al. 1986; hliník - viz. Hydes a Liss 1976, Yokoyama et al. 1987, 1991) a **celkový obsah** sledovaného prvku se stanoví některou instrumentální metodou (AAS, ICP). **Obsah vyšších polymerů a koloidů lze určit z rozdílu.**

Tato metoda je však vhodná spíše pro modelové experimenty s jedinou, jasně definovanou složkou. Při analýze složitých směsí, např. produktů zvětrávání, popř. přírodních vod, může docházet k chybám, protože reakce spektrofotometrických činidel jsou jen zřídka dostatečně selektivní.

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Druhou možností, je **separace koloidní faze** (bud' izolací koloidních částic nebo naopak odstraněním jednoduchých nízko-molekulárních látek z koloidních roztoků) a její zkoumání běžnými instrumentálními metodami –

- v roztoku (ICP, AAS)
- v tuhé formě (SEM, EDXR)

Kromě speciálních separačních metod, jako jsou **isotachoforéza, elektroforéza** (Puls et al. 1990, 1991, Puls a Powell 1992) a různých variant **ultracentrifugace** (Beckett et al. 1988, Li a Caldwell 1990, Hoffman 1991) se nejběžněji používá

- **ultrafiltrace**
- **různé formy vylučovací chromatografie**
- **„cross flow“ separace**

Ultrafiltrace

K definování horní hranice rozměru koloidních částic bývá aplikována ultrafiltrace.

Tato metoda (napr. Sigleo a Helz 1981, Hunter 1982, Sigleo et al. 1982, Means a Wijayaradni 1982, VonGunten et al. 1987, Degueldre et al. 1988, Puls et al. 1990, 1991, Waber et al. 1990, Puls a Powell 1992) využívá k separaci **membránové filtry** s přesně **definovaným rozměrem póru**, kterými mohou procházet jen částice do určitého rozměru (oblast dělení, dělící hrana), resp. molekulových hmotností (dále jen MW).

Podrobný rozbor procesu a zdrojů chyb při ultrafiltraci lze nalézt v práci Danielsona (1982).

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

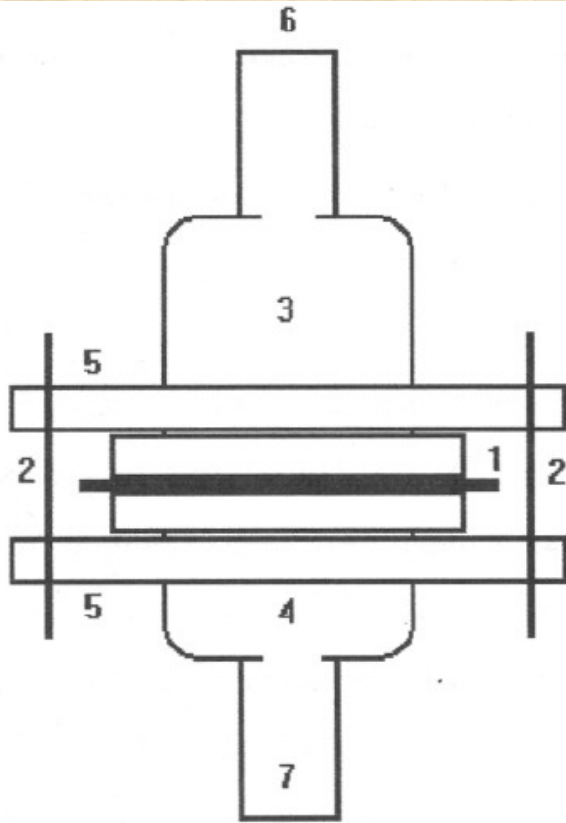
Zařízení pro ultrafiltraci

Přípravek se skládá ze dvou skleněných protikusů se zabroušenými čely. V čele jednoho z nich je přitmelená frita, na niž je vkládána filtrační membrána. Obě části zařízení jsou spojeny přes pryžové podložky aluminiovou přírubou a čtyřmi šrouby.

Roztoky vzorku byly vpravovány do horní části zařízení injekční stříkačkou a pak, po připojení přívodu z tlakové lahve, filtrovány pod přetlakem 30kPa dusíku.

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Ultrafiltrace – membránové filtry

Obr.3.4. Přípravek pro ultrafiltraci

1 - membránový filtr

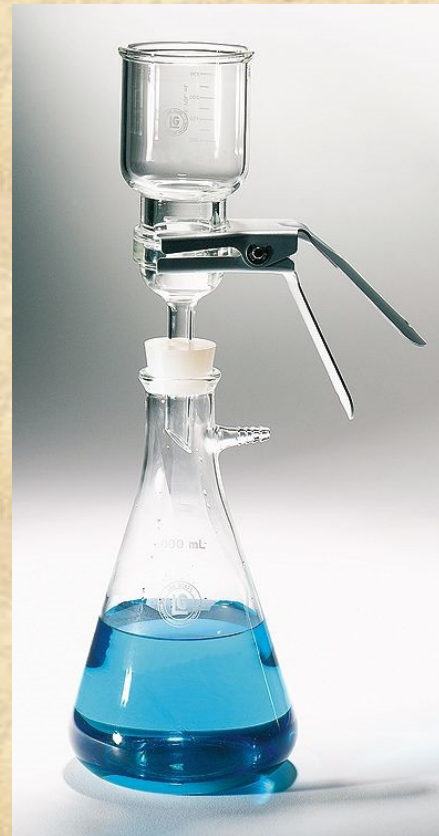
2 - šrouby

*3,4 - skleněné protikusy se
zabroušeným čelem*

5 - kovové příruby

6 - vsádka vzorku, resp. přívod N_2

7 - odvod přefiltrovaného vzorku

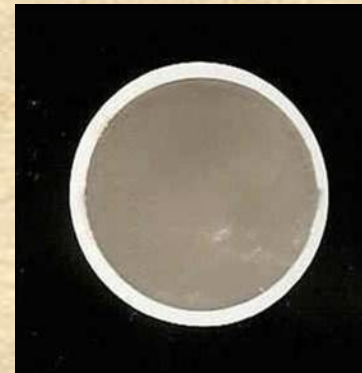
KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Separace částic aerosolu

Atmogeochemická aparatura

Filtrační koláč

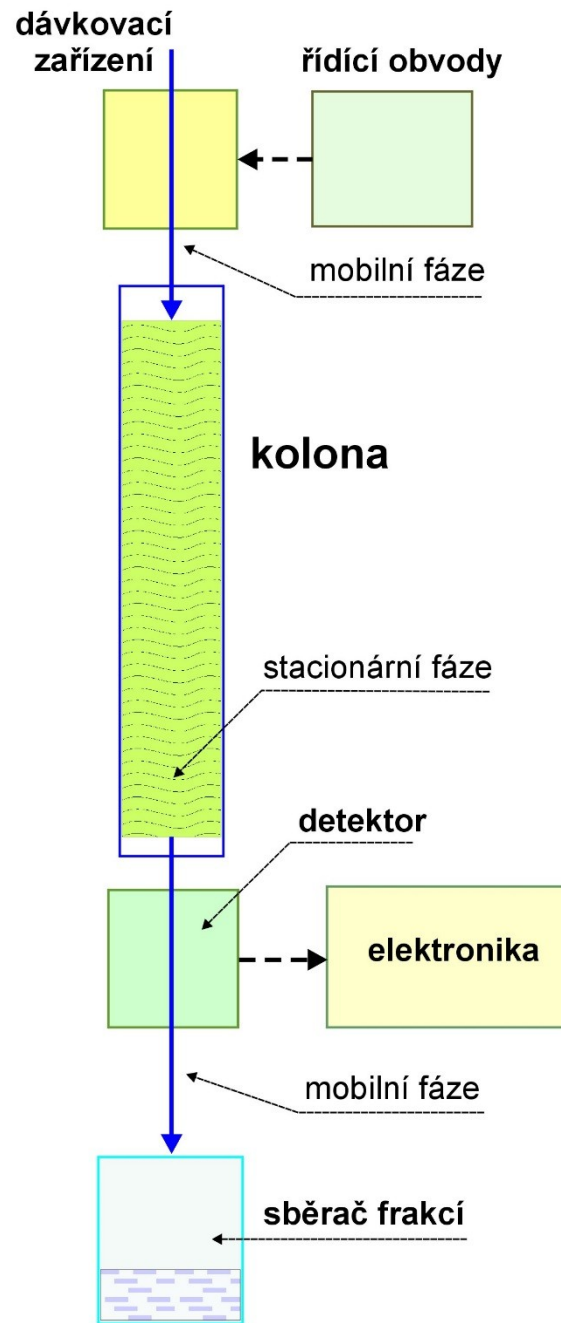

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Chromatografické metody

- kolona
- stacionární fáze
- mobilní fáze

Dělení na principu rozdílných afinit rozpuštěných látek (v mobilní fázi) ke stacionární fázi

Gelová filtrační chromatografie

Chromatografická metoda, částice jsou separovány podle velikosti (hydrodynamického objemu)

Size Exclusion Chromatography (SEC)

- **Gel Permeation Chromatography (GPC)**

Mobilní fáze: organická rozpouštědla

Distribuce organických polymerů

- **Gel Filtration Chromatography (GFC)**

Mobilní fáze: vodné roztoky

Frakcionace proteinů a dalších ve vodě rozpustných polymerů

Dělení koloidních částic

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

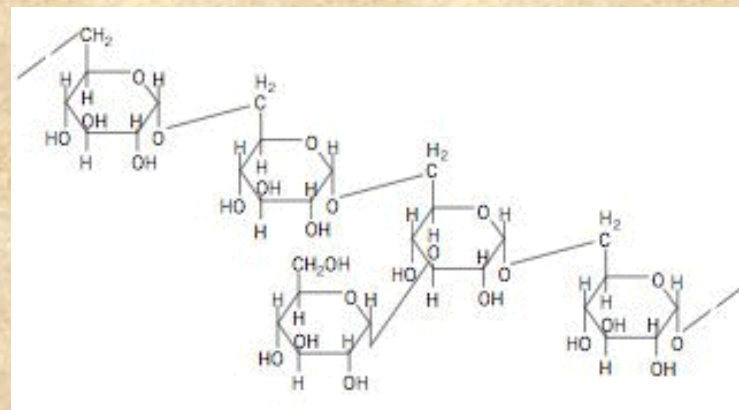
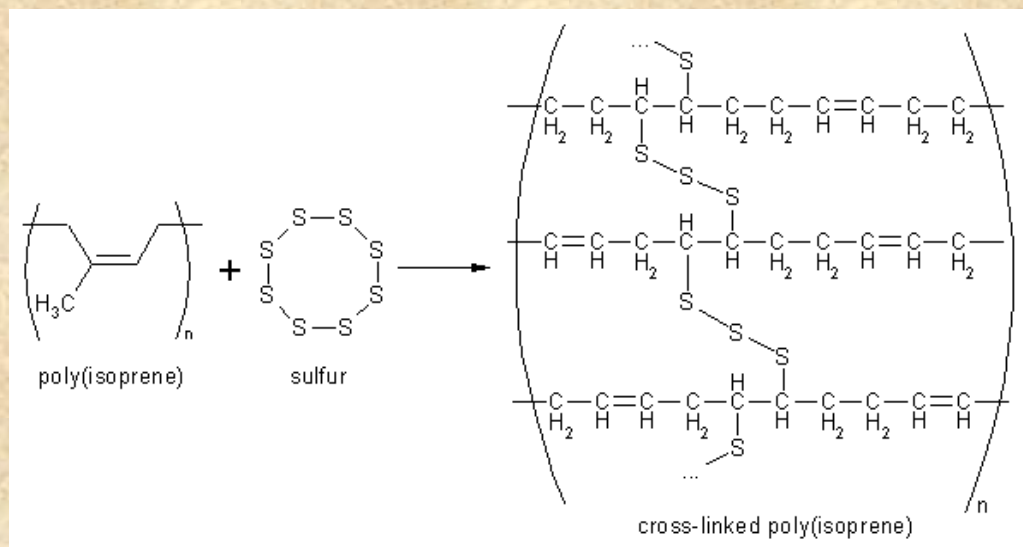
Stacionární fáze: Dextranový gel

Dextran

polysacharid – molekuly glukózy spojených do řetězců různé délky

Sephadex

obchodní název pro „cross-linked“ dextranový gel

Křížem pospojované řetězce polymeru.

Polymerace do 3-rozměrné sítě - labyrint pórů

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Sigma-Aldrich

Catalog Number	Description	Bead size (μ)
Sephadex Gel-Filtration Resins		
<u>27,103-9</u>	Sephadex G-10	40-120
<u>27,104-7</u>	Sephadex G-15	40-120
<u>27,106-3</u>	Sephadex G-25	20-50
<u>27,107-1</u>	Sephadex G-25	20-80
<u>27,109-8</u>	Sephadex G-25	50-150
<u>27,110-1</u>	Sephadex G-25	100-300
<u>27,112-8</u>	Sephadex G-50	20-50
<u>27,113-6</u>	Sephadex G-50	20-80
<u>27,114-4</u>	Sephadex G-50	50-150
<u>27,115-2</u>	Sephadex G-50	100-300
<u>27,116-0</u>	Sephadex G-75	20-50
<u>27,117-9</u>	Sephadex G-75	40-120
<u>27,118-7</u>	Sephadex G-100	20-50
<u>27,119-5</u>	Sephadex G-100	40-120
<u>27,121-7</u>	Sephadex G-150	40-120
<u>27,123-3</u>	Sephadex G-200	40-120

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Sephadex

- různý stupeň porozity
- průměr perel 20 až 300 μ .

Sephadex® G-100

for gel filtration, 20-50 μ m

Replaced by G10050, Sephadex® G-100

©Pharmacia Biotech AB

Properties: **for gel filtration**

bead size: **20-50 μ m**

pore size: **1,000-100,000 fractionation range: M.W.**

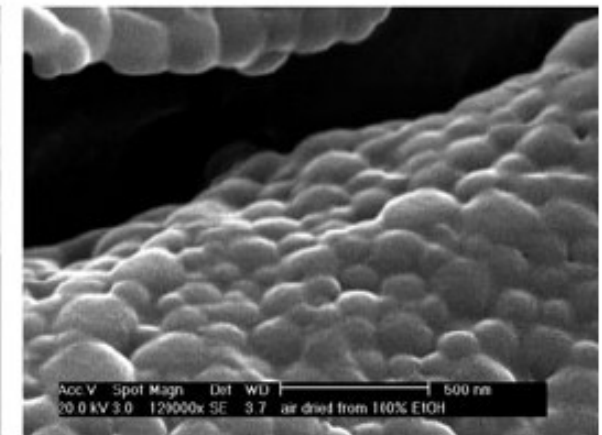
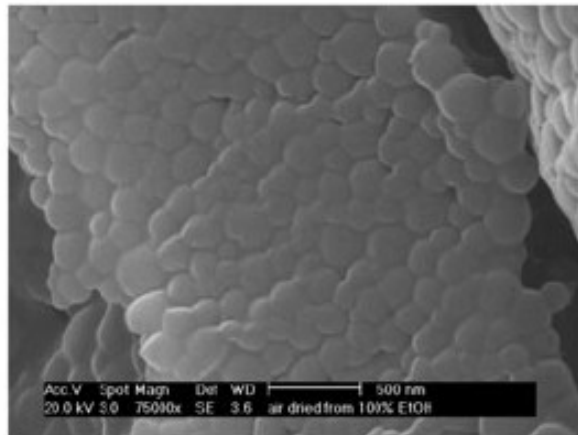
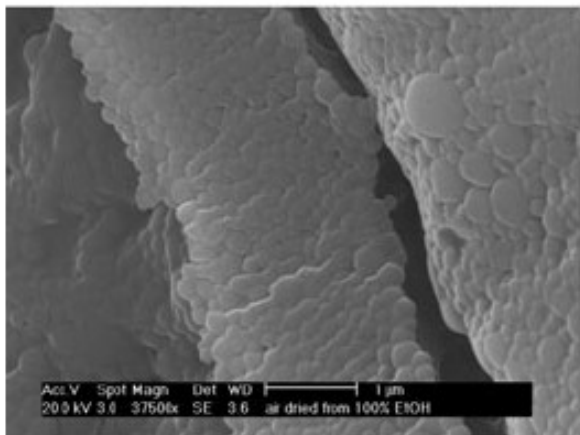
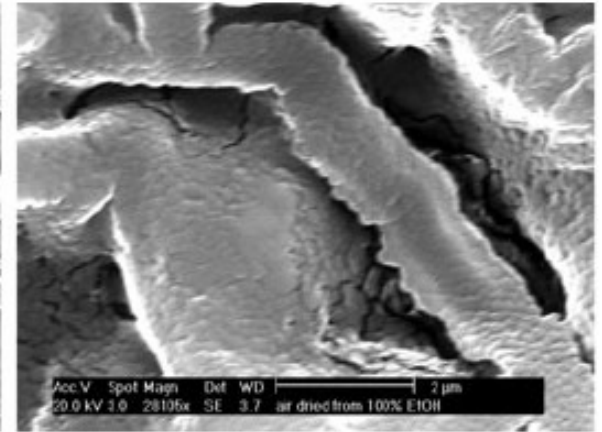
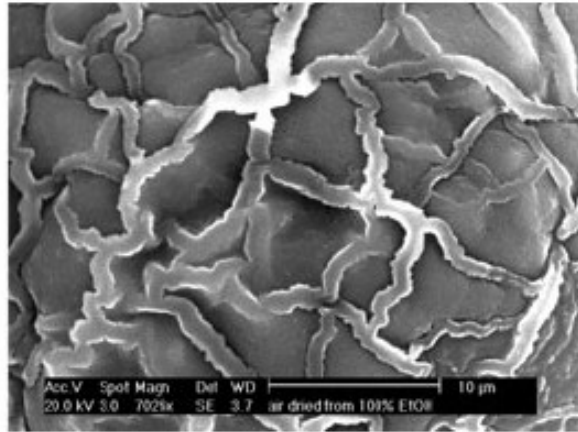
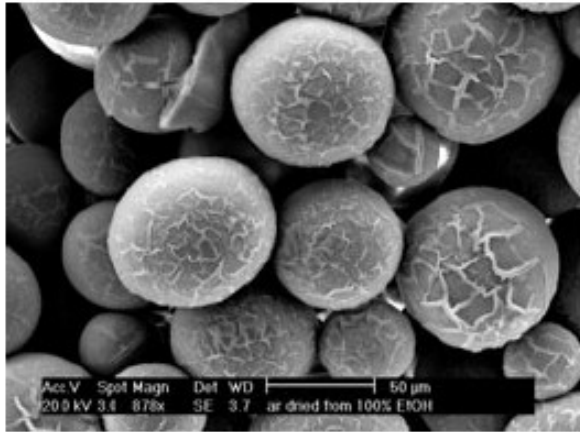
Sephadex is a registered trademark of Amersham Biosciences, Inc.

WGK Germany 3

Průchod mobilní fáze kolonou:

- malé molekuly difundují do pórů gelu, jsou zadržovány
- velké částice se tam nevejdou a prochází přímo. Výsledek: velké částice jsou rychleji eluovány!

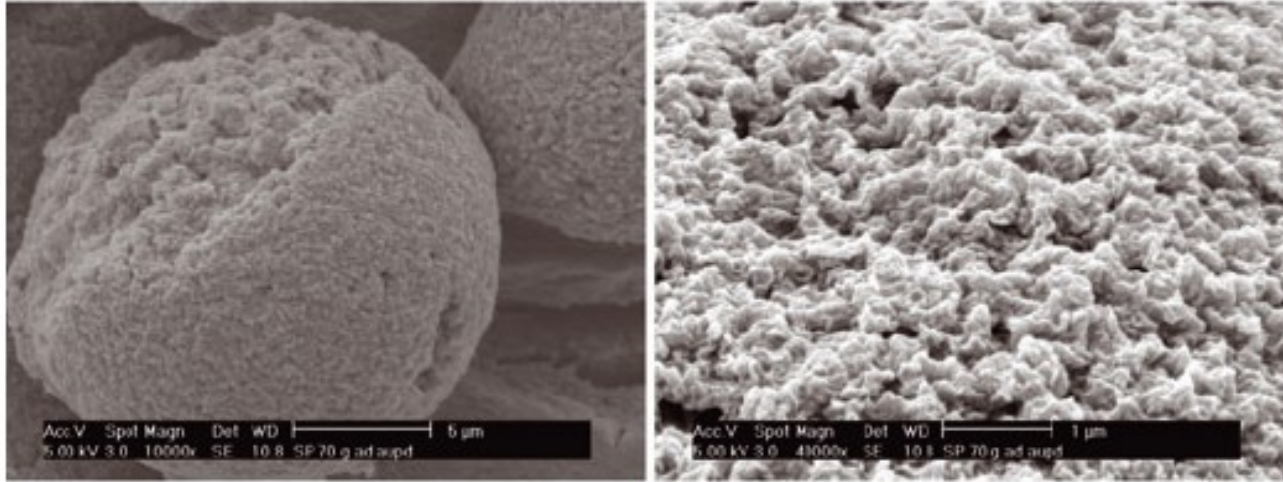
KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

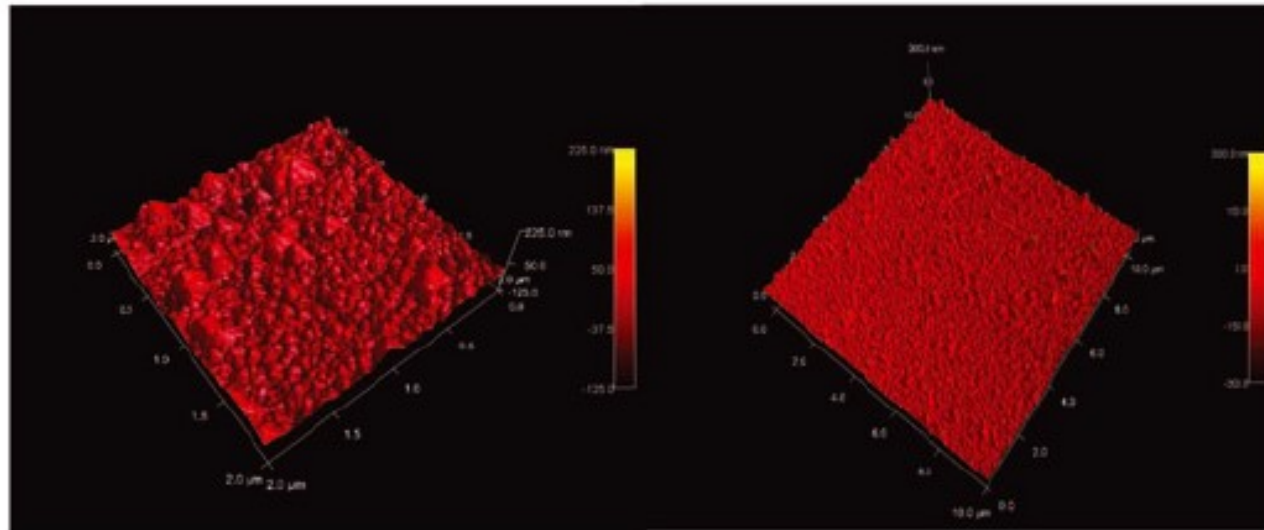
SEM images of air dried LH-20 resin beads coated with AuPd. (Magnifications: Top row: Left 878X, middle 7000×, right 28100×. Bottom row: Left 37500×, middle 75000×, right 120000×)

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

A

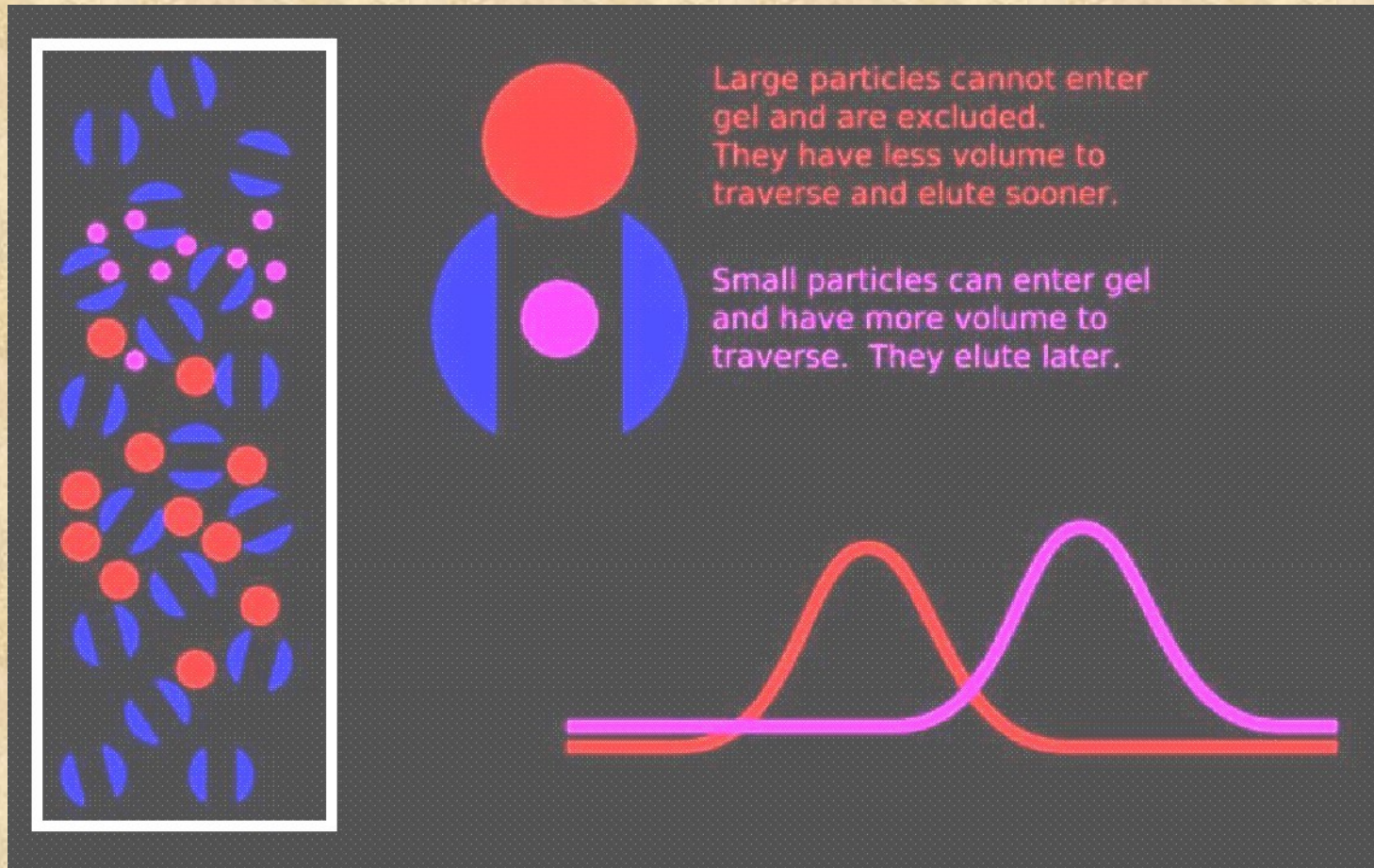
B

(a) SEM images of the SP-30 resin coated with AuPd at different magnifications (10000× on the left and 40000× on the right). (b) AFM images of SP-30 resin with different scan sizes (2 μm on the left and 10 μm on the right).

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Princip gelové permeční chromatografie

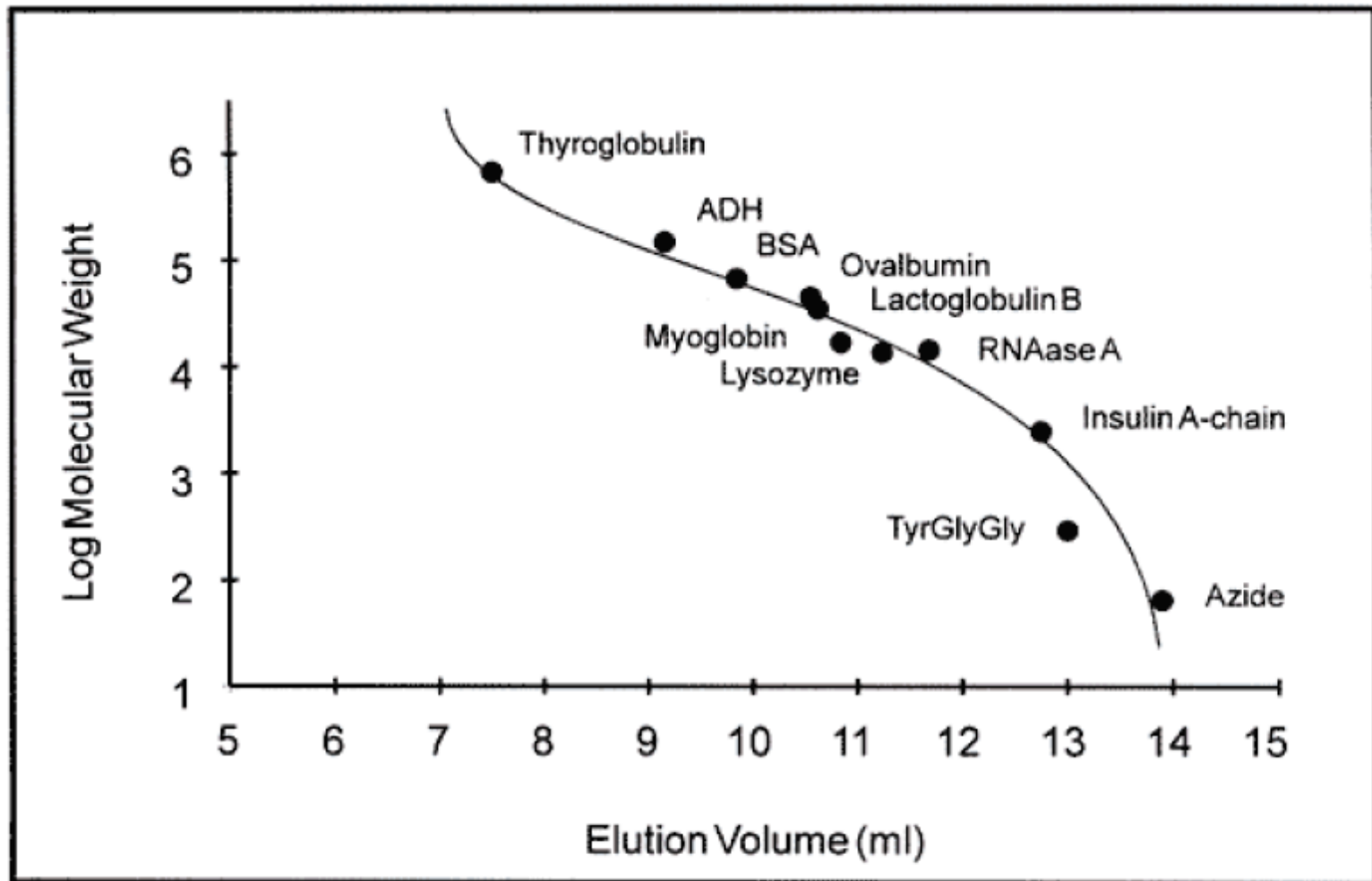
KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Zařízení pro **gelovou permeační chromatografii**.

Analyzovaný roztok je tlačěn přes kolonu naplněnou gelem

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Eluční křivka: látky z nejvyšší MW jsou vylučovány nejdříve
– v nejmenším elučním objemu

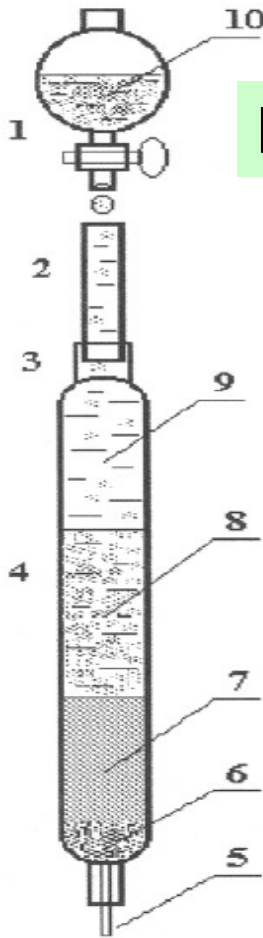
Gelová filtrace

Koloidní fáze lze z roztoku separovat **gelovou filtrací** (dále jen **GF**), - speciální varianta **gelové filtrační/permeační chromatografie** (dále jen **GFC**), (podrobně viz. např. Determann 1967, Kirkland 1979, Yau et al. 1979, Ragel a Janson 1992, Faimon a Ondracek 1993).

Na rozdíl od běžné **GFC**, při které dochází k rozdělení makromolekul s rozdílnou molekulovou hmotností (MW) do řady objemových frakcí (např. Crerar a Axtmann 1981), se v **GF** rozděluje vzorek pouze na dvě frakce:

- (1) *makromolekulární (koloidní, obsahující vyšší polymery, resp. koloidy*
- (2) *nízkomolekulární (monomerní, obsahující jednoduché molekuly, ionty, popř. polymery s nízkou MW.*

Kolona pro gelovou filtraci

Obr.3.6. Plnění GFC kolony

1. zásobník
2. plnicí trubice
3. zábrus
4. kolona
5. výtoková kapilára
6. polyetylenová vata
7. kompaktní gelová vrstva
8. koncentrovaná suspenze
9. rozpouštědlo
10. koncentrovaná suspenze

Kalibrace kolony:

(1) Vysokomolekulární látka

Blue dextran: Vysokomolekulární dextran obsahující modré barvivo chlorotriazin (Cibacron Blue)

Blue Dextran: Void volume marker for gel filtration columns

Descriptions:

Average mol. wt. of 2,000,000 D

Extent of labeling:

~ 0.1 mmol Reactive Blue 2 per g dextran

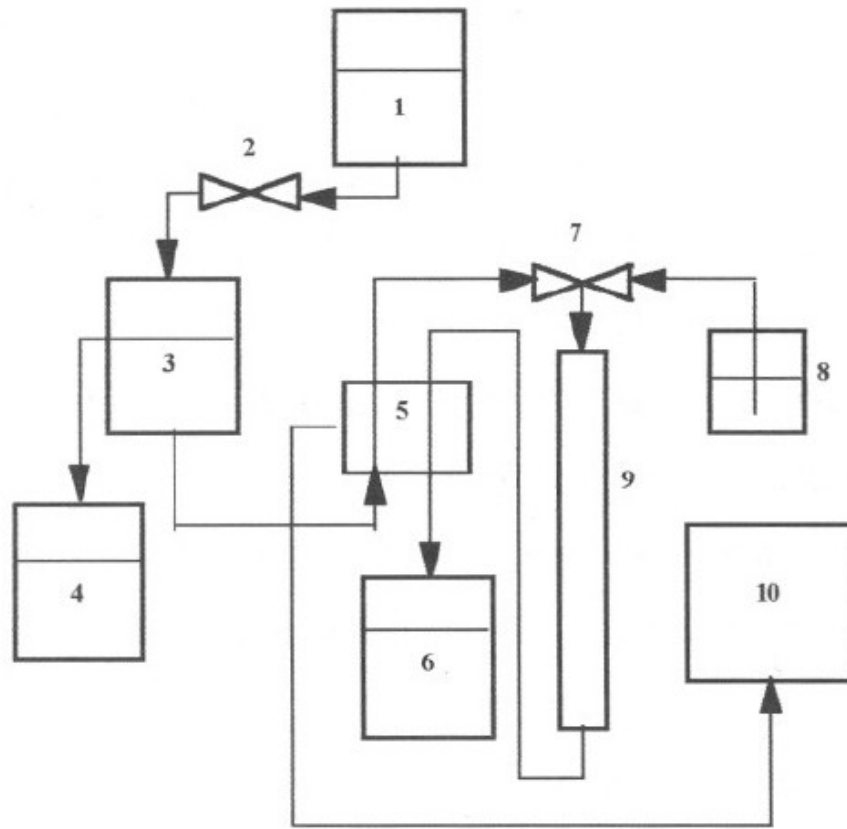
WGK Germany

(2) Nízkomolekulární látka

- rhodanid železa
- metyloranž

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

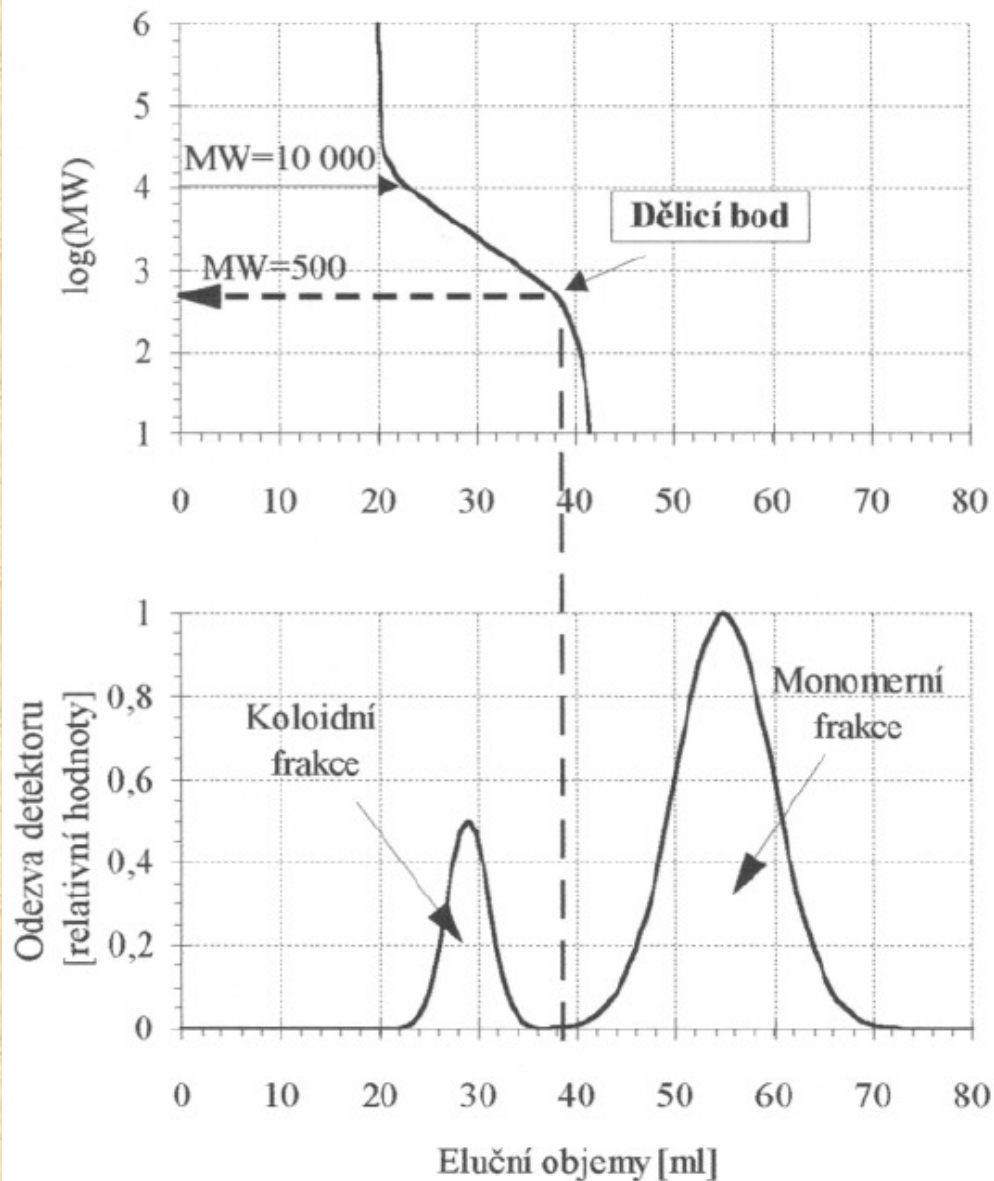
Zařízení pro gelovou
chromatografii

Obr.3.5. Schema zařízení pro gelovou filtraci

- 1,4 - pomocné rezervoáry eluentu*
- 2 - regulátor eluentu*
- 3 - hlavní rezervoár eluentu*
- 5 - detektor*
- 6 - sběrač frakcí*
- 7 - třícestný ventil*
- 8 - zásobník vzorku*
- 9 - skleněná kolona s gelovou náplní*
- 10 - zapisovač*

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Dělení koloidních částic
gelovu filtrací

Obr.3.7. Dělicí charakteristika GF a eluční objemy pro kolonu $V=50\text{ml}$ a gel $G-50-150$.

Objem koloidní frakce $V_0 = 22$ až 38 ml

Objem monomerní frakce $V_1 = 38$ až 70 ml

(Asymmetric) Field-Flow Fractionation, FFF **(Dělení v systému pole-tok)**

Princip: rychlost laminárního proudění u stěny kanálu se blíží nule!

Pohyb rozpuštěných molekul/koloidních částic je v tomto regionu zpomalován ve srovnání se středem kanálu

Molekuly/částice jsou tlačeny ke stěně kanálu externím polem aplikovaným kolmo k ose toku v kanálu. Různé částice/molekuly jsou zadržovány různou silou, podle intenzity interakce s polem.

Aplikovaná pole

- Teplotní gradient (thermal FFF)
- Elektrické pole
- Sedimentační/gravitační pole (SFFF)
- Flow/průtokový gradient (FFFF)

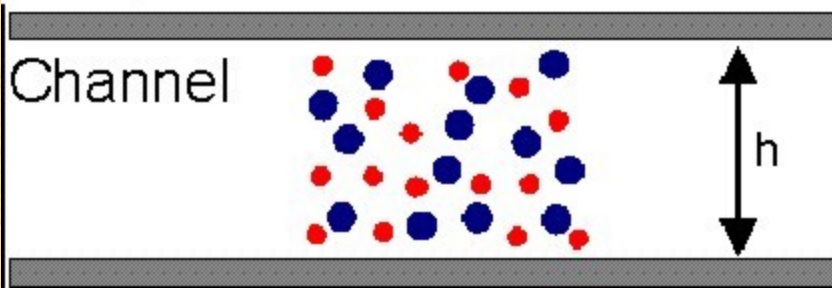
Výhody oproti ostatním konvenčním metodám separace částic:

- Vysoké rozlišení srovnatelné s ultracentrifugací
- Flexibilní separace nehomogenních/polydisperzních vzorků
- Velký rozsah od několika nanometrů k několika mikrometrům

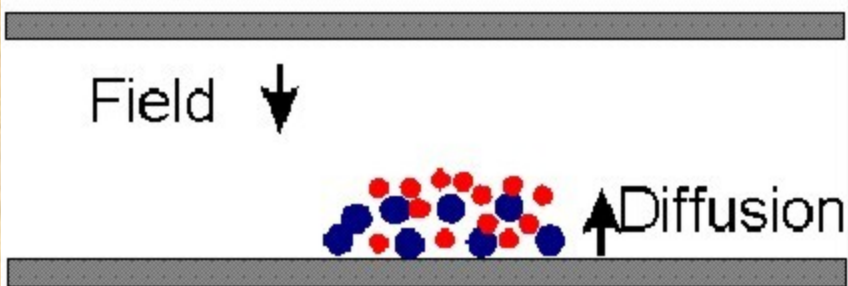
KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

A. Injection

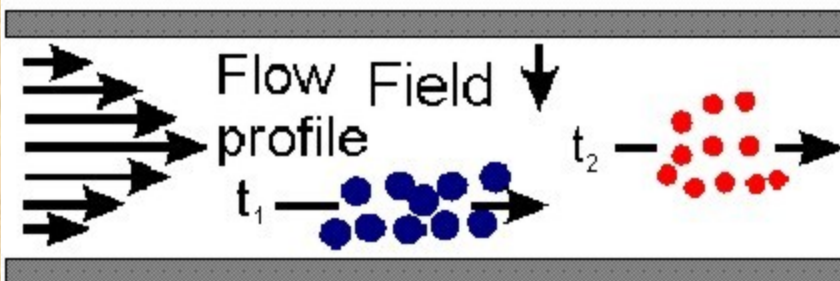
Směs velkých a malých částic na počátku dělení

B. Relaxation

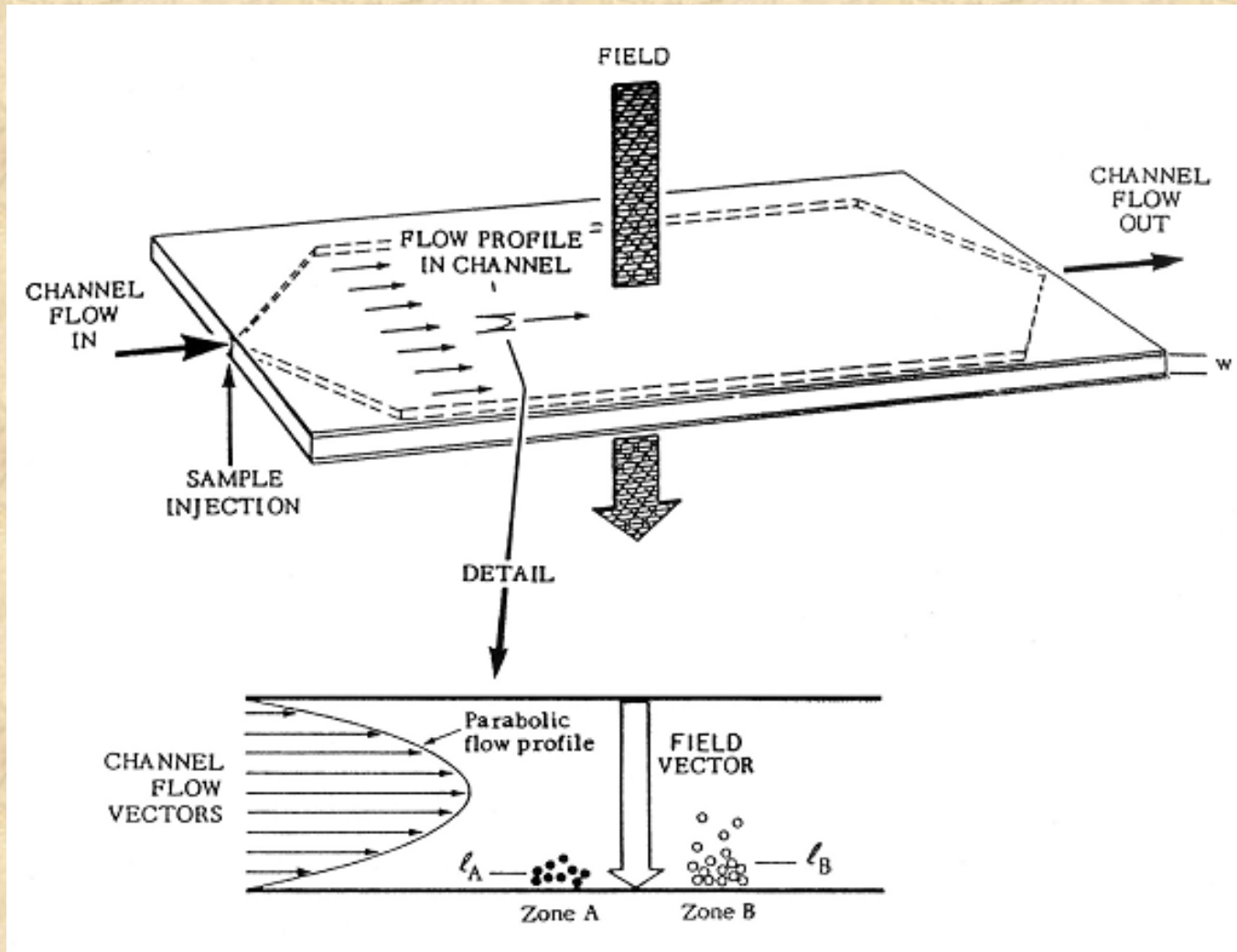
Aplikace „příčného“ pole tlačí částice ke stěně kanálu

C. Separation

Velké částice jsou přitlačeny větší silou – jsou blíže stěny, menší rychlost transportu, zpomalení průchodu kanálem

Koloidy v životním prostředí

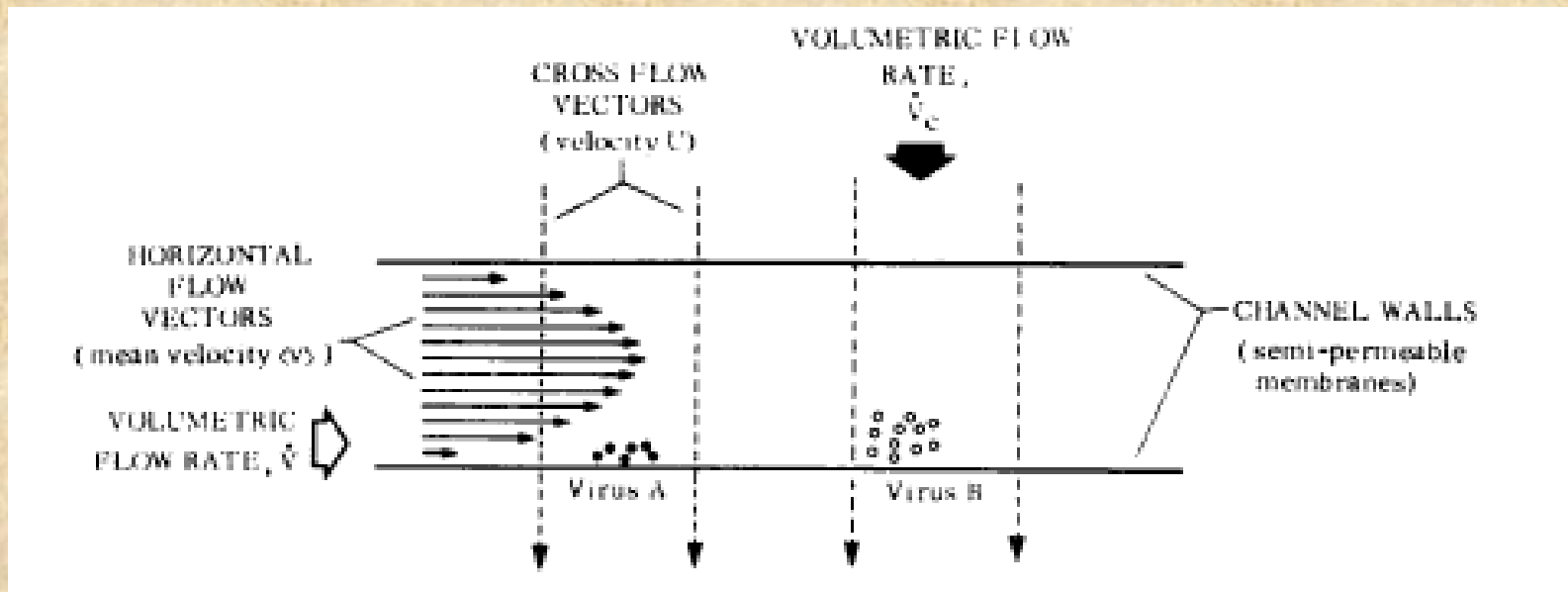

Field-flow fractionation channel showing laminar flow profile and field perpendicular to flow (Chittleborough et al. 2004)

Flow Field-Flow Fractionation (FFFF / 4 F) (dělení v systému „tokové pole“ - tok)

Metoda byla vyvinuta pro separaci makromolukul a koloidních částic.

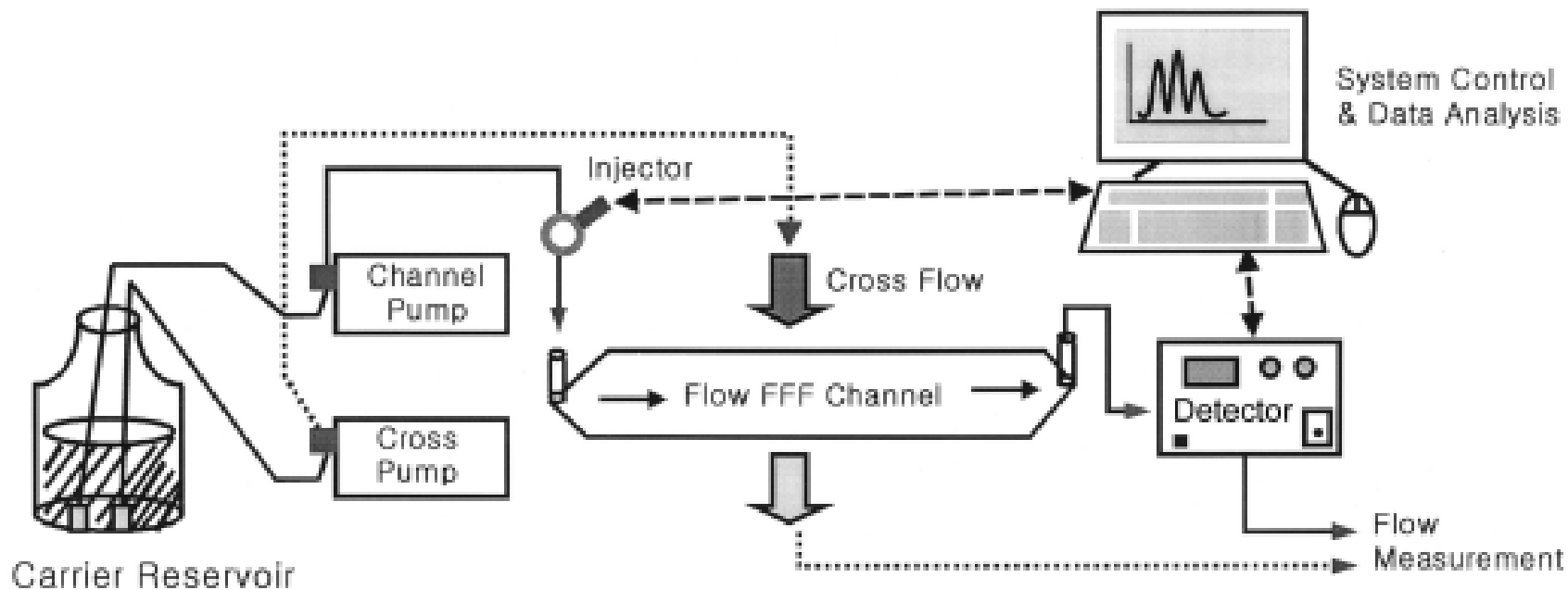
Roli příčného pole přebírá příčné proudění média/rozpouštědla. Příčné proudění prochází semipropustnou membránou (nepropustná pro dělené molekuly/částice)

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

List of Membranes (ConSensus):

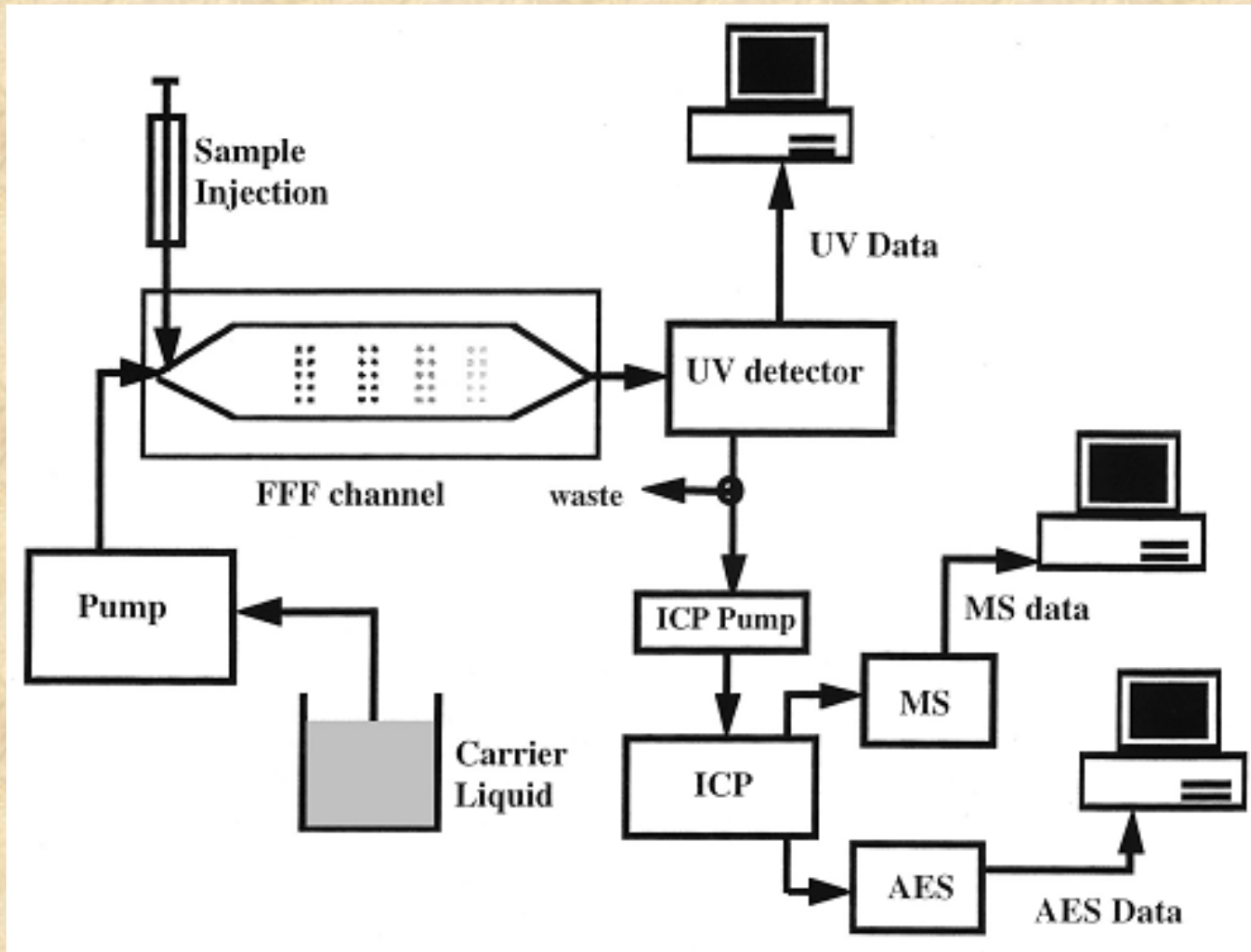
Order-No:.	Type	Cut off	Quantity
CM 01 Y	Reg. Cellulose	1.000	1
CM 01 Y A4	Reg. Cellulose	1.000	DIN A4
CM 02Y	Reg. Cellulose	3.000	1
CM 02 Y A4	Reg. Cellulose	3.000	DIN A4
CM 03Y	Reg. Cellulose	10.000	1
CM 03Y A4	Reg. Cellulose	10.000	DIN A4
CM 04C	Reg. Cellulose	5.000	1
CM 04C A4	Reg. Cellulose	5.000	DIN A4
CM 05C	Reg. Cellulose	10.000	1
CM 05C A4	Reg. Cellulose	10.000	DIN A4
CM 06C	PES	5.000	1
CM 06C A4	PES	5.000	DIN A4
CM 07C	PES	10.000	1
CM 07C A4	PES	10.000	DIN A4
CM 08S	Polysulfon	5.000	1
CM 08 S A4	Polysulfon	5.000	DIN A4
CM 09S	Polysulfon	10.000	1
CM 09S A4	Polysulfon	10.000	DIN A4

Schematic diagram of AFFFF system.

Song et al., 1999. (Bull. Korean Chem. Soc., 20(10), 1159-1164)

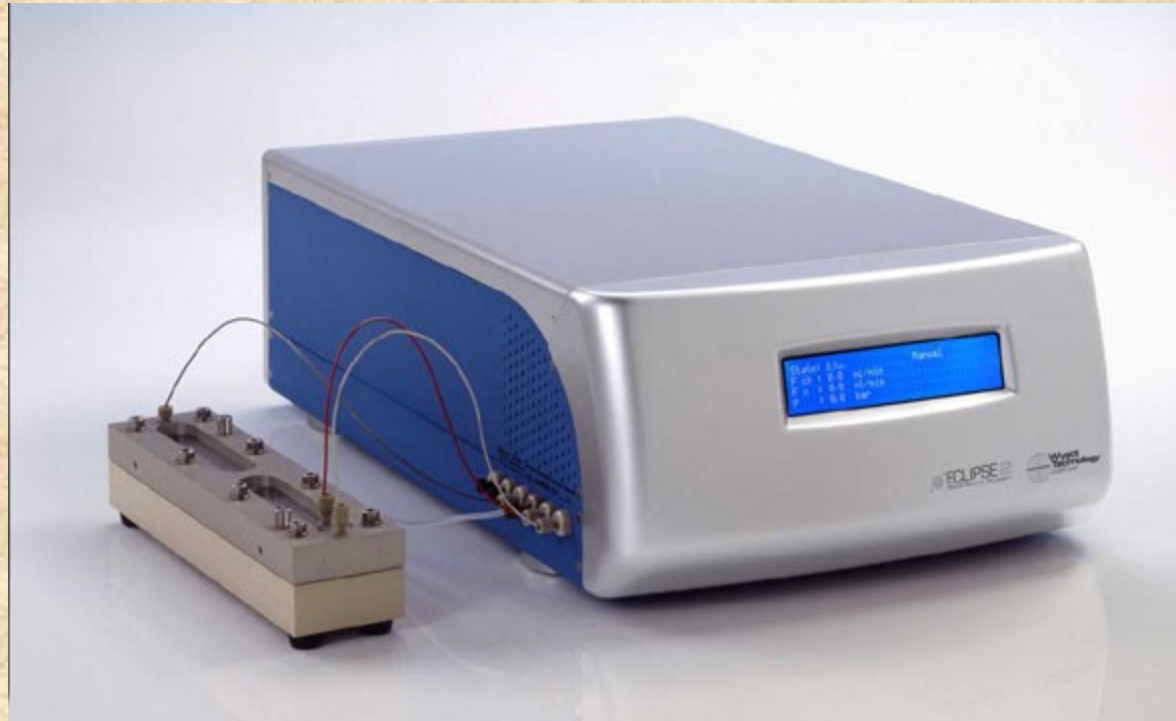
Koloidy v životním prostředí

General setup of the Flow FFF channel for elemental analysis by ICP-AES and ICP-MS (Chittleborough et al. 2004)

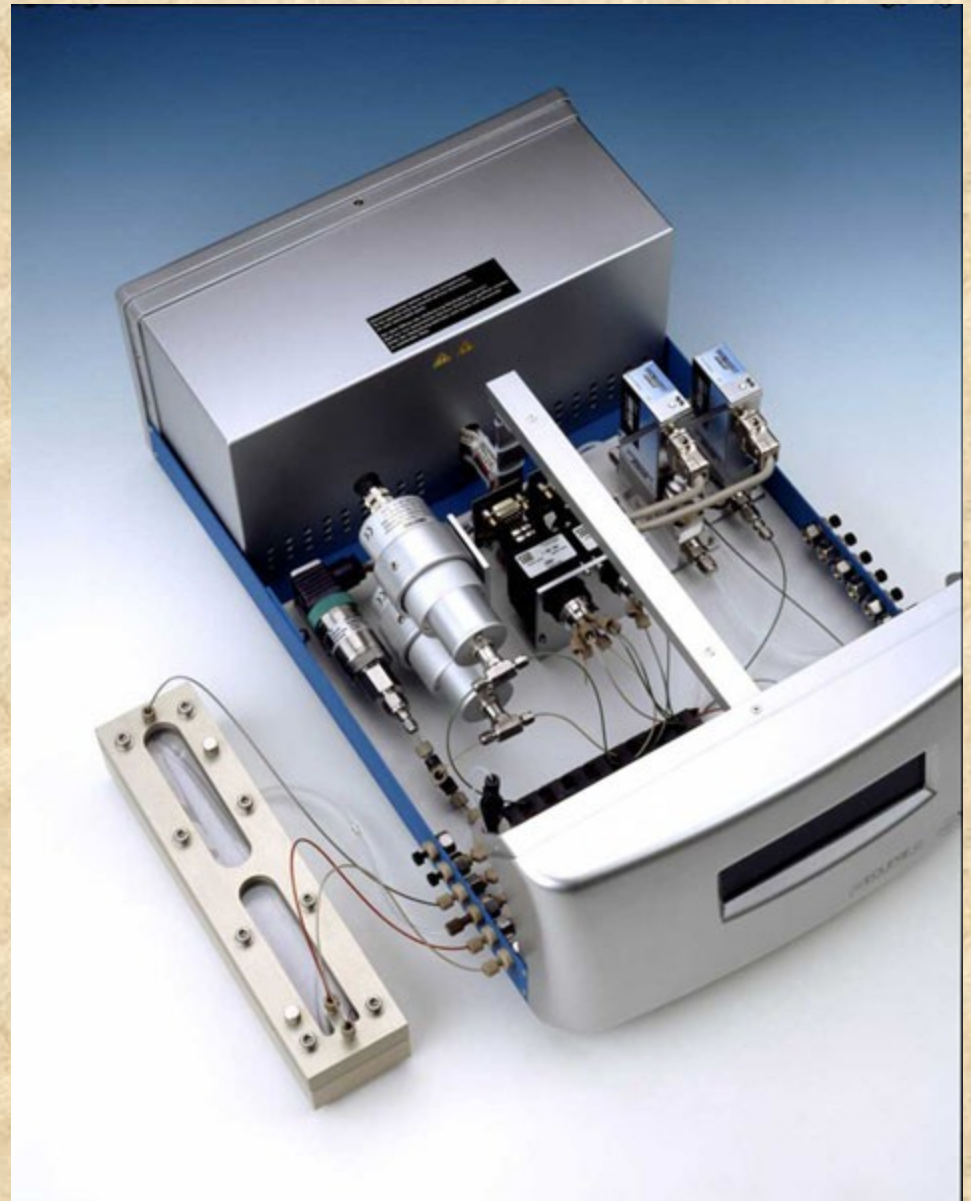
Koloidy v životním prostředí

The Eclipse is a state-of-the-art separation system using the Asymmetric Flow Field Flow Fractionation (**AFFFF**) technique.

Koloidy v životním prostředí

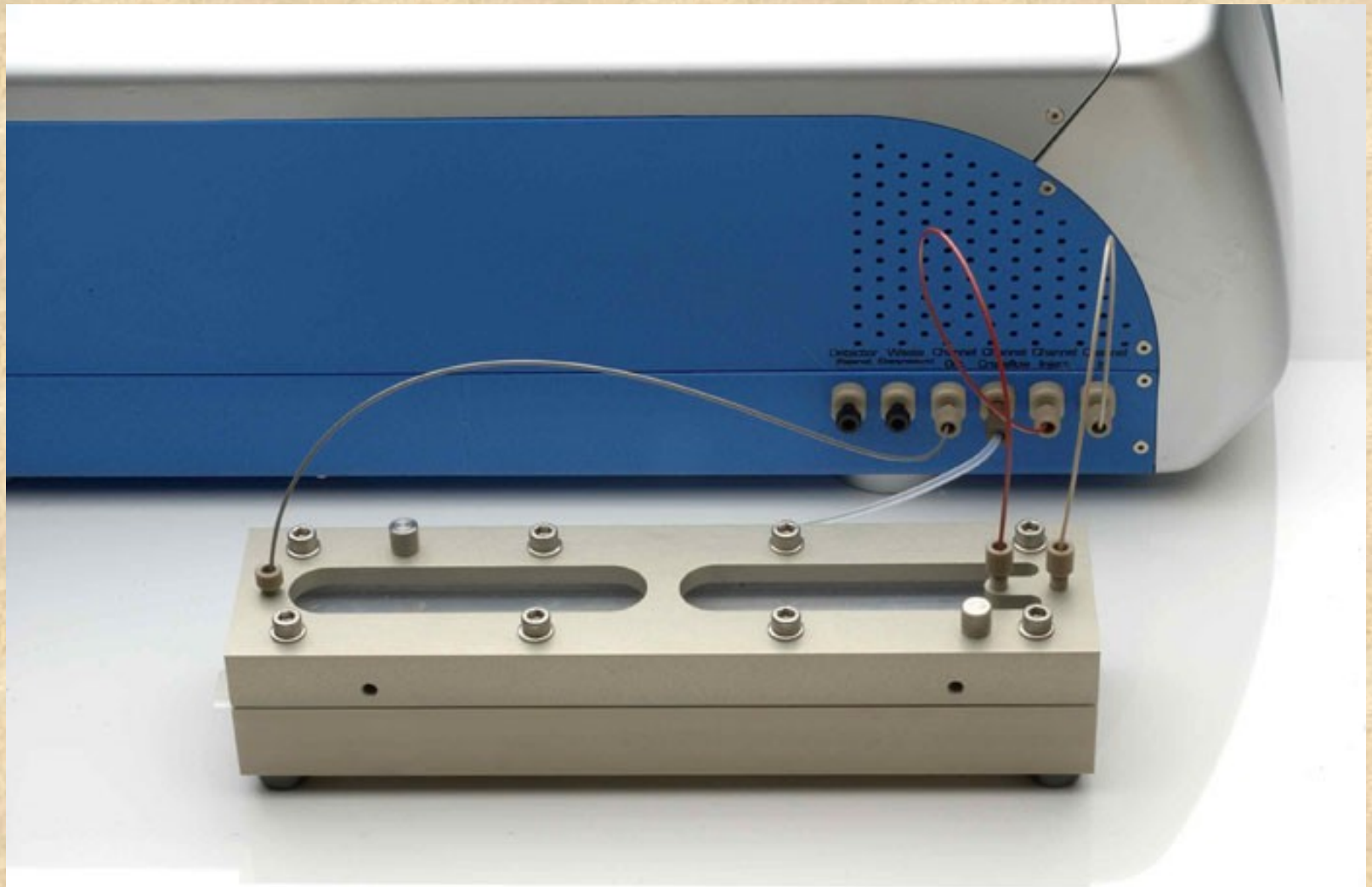
The Eclipse is a state-of-the-art separation system using the Asymmetric Flow Field Flow Fractionation (**AFFFF**) technique.

Koloidy v životním prostředí

The Eclipse is a state-of-the-art separation system using the Asymmetric Flow Field Flow Fractionation (**AFFFF**) technique.

Koloidy v životním prostředí

Fractograms of three protein standards with

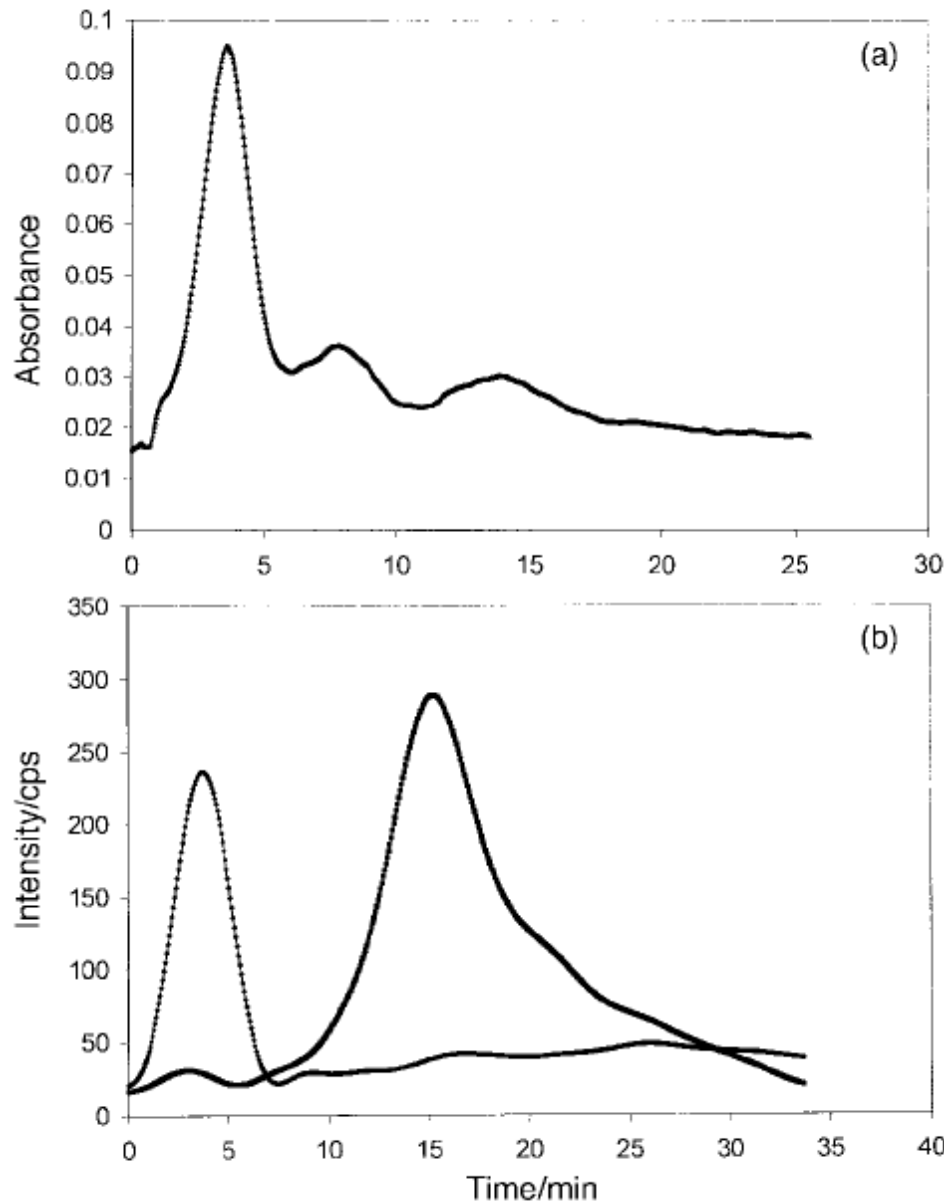
(a) UV detection

(b) ICP-MS detection

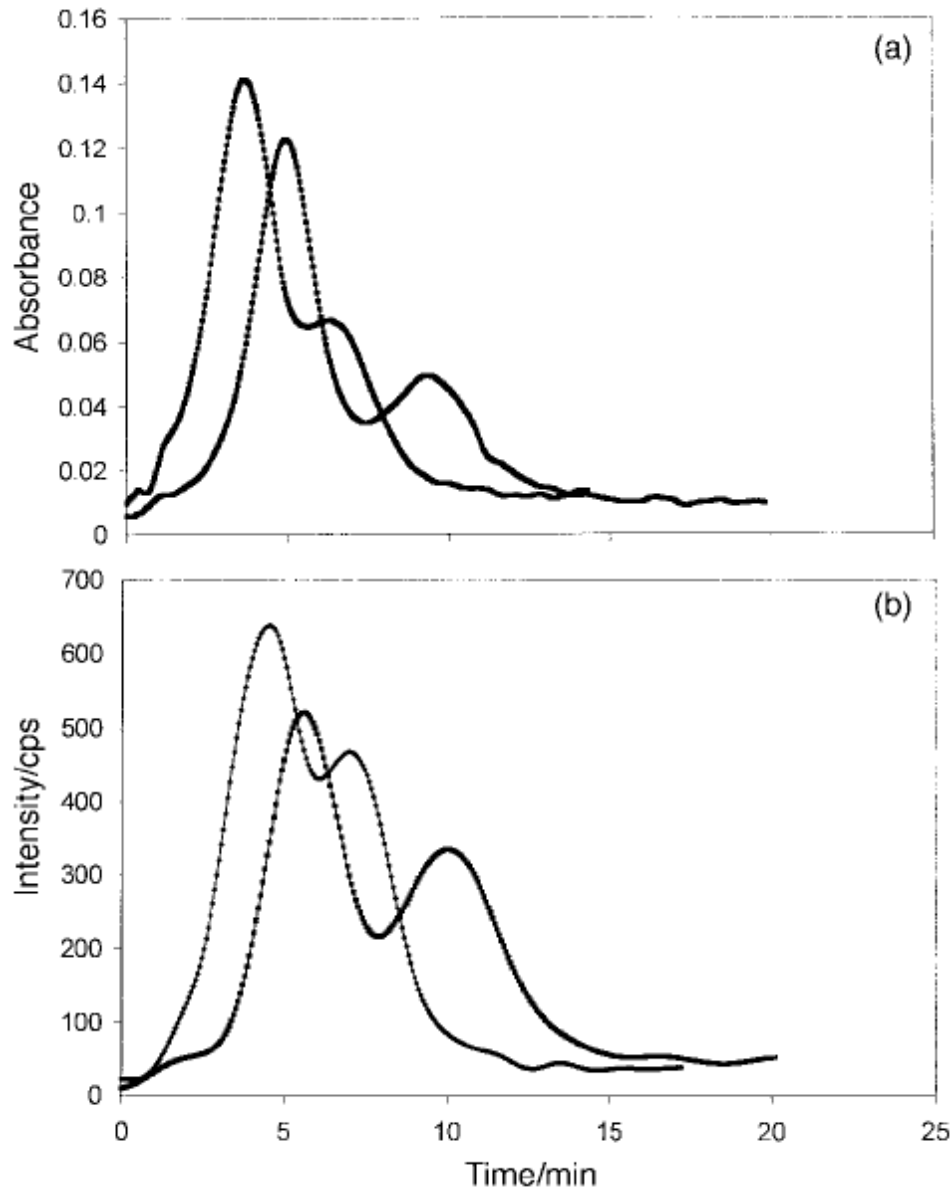
Channel flow and cross flow rates were 1.0 and 2.0 ml min⁻¹, respectively.

The ICP-MS fractogram shows ⁶⁴Zn and ¹²⁷I signals obtained.

Siripinyanond and Barnes, 1999. (*J. Anal. Atom. Spectrom.*, 1999, 14, 1527–1531)

KOLOIDY V ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

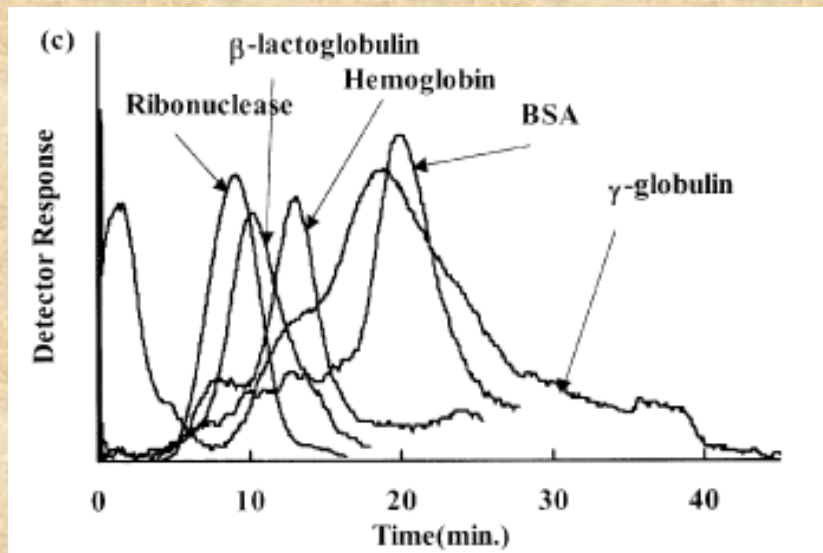
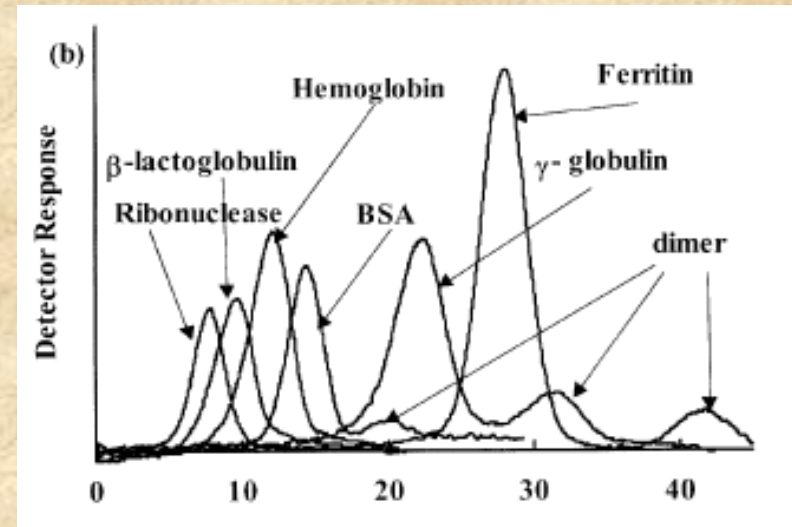
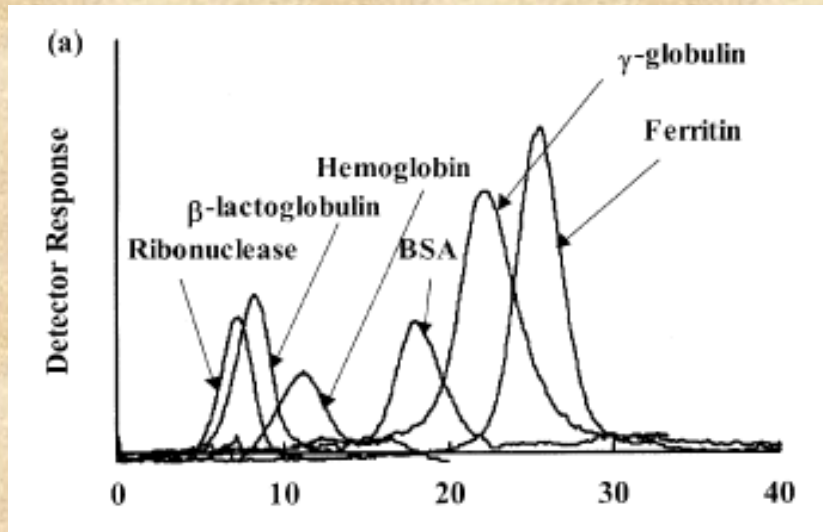
Fractograms of a mixture of carbonic anhydrase and alcohol dehydrogenase

- cross flow rates of 2.0 (first curve) and 3.0 (second curve) ml min^{-1}

(a) UV detection

(b) ICP-MS detection

Siripinyanond and Barnes, 1999.
(*J. Anal. Atom. Spectrom.*, 1999, 14, 1527–1531)

AFFF fractograms of proteins

(a) at pH = 3

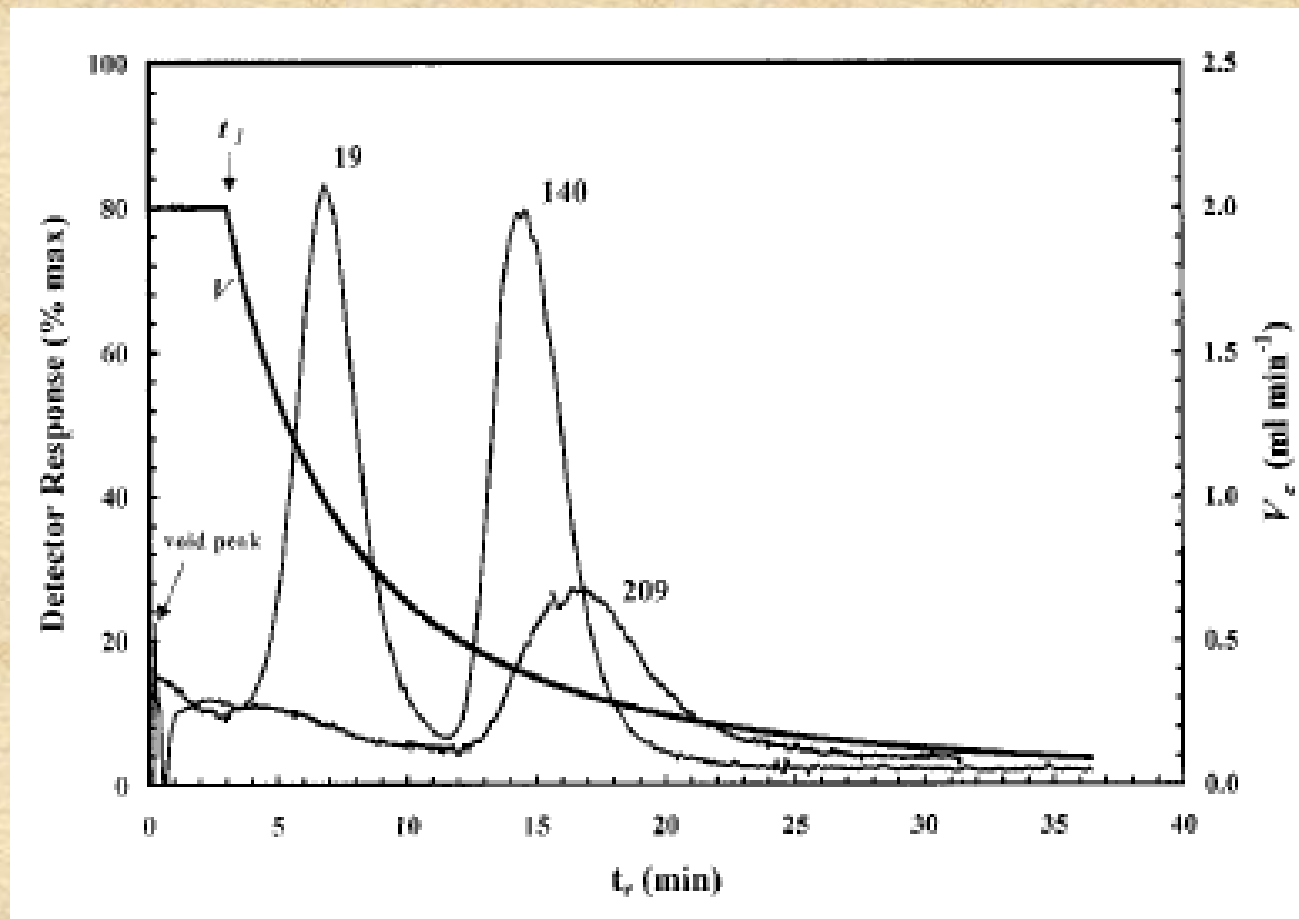
(b) at pH = 7

(c) at pH = 13

Flow conditions are $V_{dot} = 1.01$ mL/min and $V_c = 3.41$ mL/min (± 0.05 mL).

Carrier is tris buffer solution of $I = 0.053$ M.

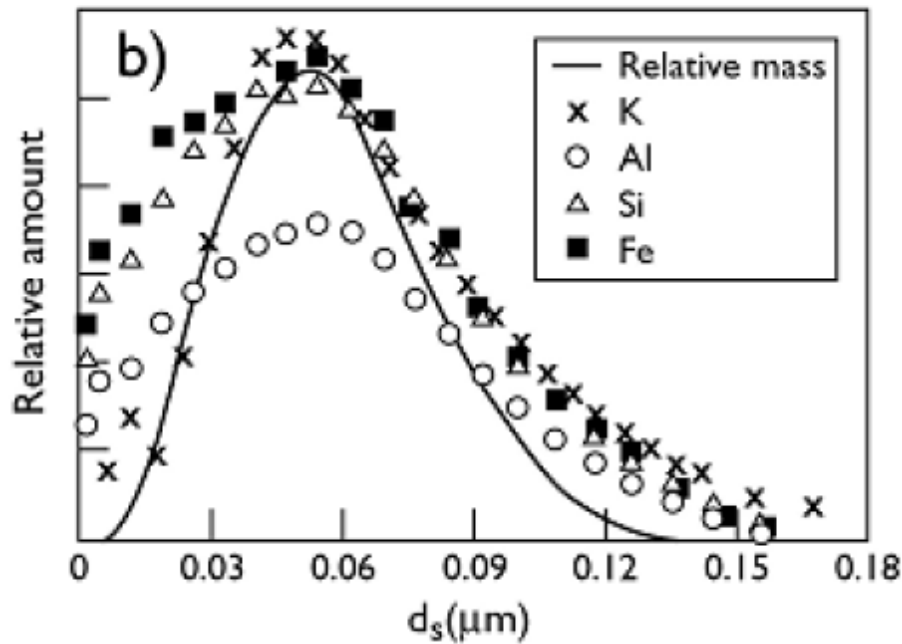
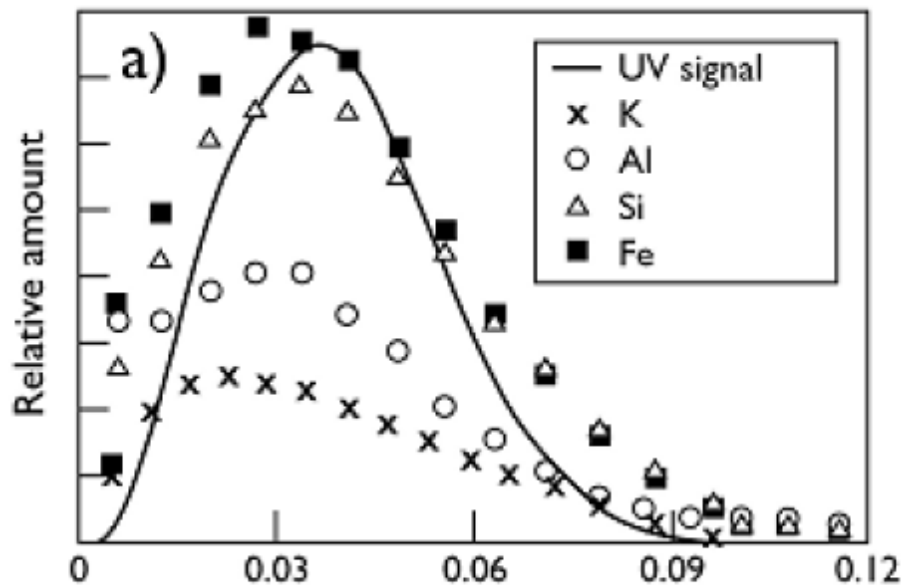
Song et al., 1999 (*Bull. Korean Chem. Soc.*, Vol. 20, No. 10, 1159-1164).

A sample fractogram showing the size distributions for suspensions of three different size beads

Eluted with a power-programmed cross-flow field.

Vaillancourt and Balch, 2000. (*Limnol. Oceanogr.*, 45(2), 485–492.

Element based size distribution of the 0.06-0.08 μm and <0.06 μm fractions of the Willalooka illite.

Separation in a FFFF channel and on-line analysis by ICP-MS and ICP-AES (Chittleborough et al. 2004)